

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/88/88/97

RZUCANIE W POLITYKÓW - SPOŁECZNY OSĄD

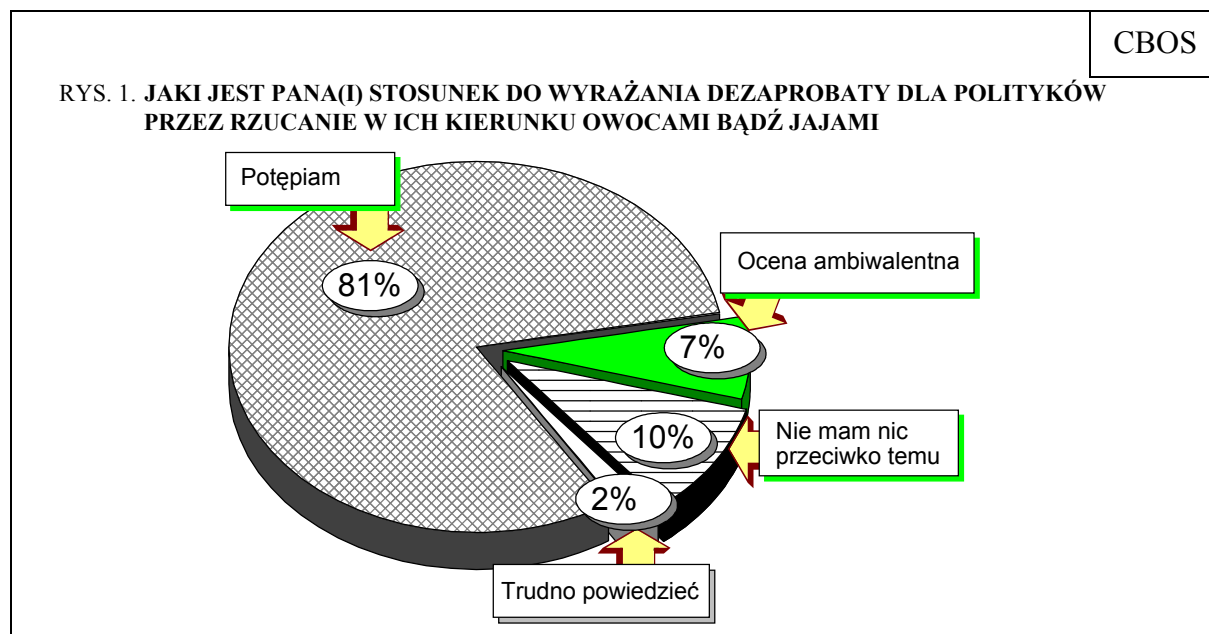
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LIPIEC '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W krajach demokratycznych rządzący w znacznie większym stopniu podlegają kontroli i ocenie społeczeństwa niż w systemach niedemokratycznych. Dezaprobata osób sprawujących władzę może być wyrażana nie tylko przez odmowę udzielenia poparcia w wyborach, ale także przez różnego rodzaju formy protestu, takie jak strajki, demonstracje itp. Manifestowanie niechęci wobec polityków przybiera niekiedy formy budzące sprzeciw społeczny.

Wyniki majowego sondażu¹ wskazują jednoznacznie, że do nie akceptowanych społecznie obyczajów politycznych należy rzucanie w osoby publiczne jajami bądź owocami. Mniej lub bardziej nasiloną dezaprobata tego rodzaju zachowań deklaruje bowiem zdecydowana większość (81%) respondentów, w tym prawie dwie trzecie (65%) całkowicie je potępia. Jedynie co dziesiąty badany nie ma nic przeciwko takiej formie wyrazu niechęci wobec polityków, a 7% deklaruje opinię ambiwalentną, unikając zarówno jednoznacznie negatywnej, jak i pozytywnej ich oceny.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (84) zrealizowano w dniach 15-19 maja '97 na 1142-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Odsetki osób dezaprobujących obrzucanie polityków jajami dominują we wszystkich grupach społecznych. Stosunkowo najczęściej skłonni są tolerować tego rodzaju zjawiska mieszkańcy największych miast, osoby z wykształceniem wyższym, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, prywatni przedsiębiorcy, a także respondenci o orientacji prawicowej i osoby określające się jako przeciwnicy obecnego rządu. Przyzwalanie na tę formę wyrażania dezaprobaty polityków zwiększa się również wraz ze wzrostem zainteresowania polityką. Na odbiór tego rodzaju zjawisk ma wpływ z jednej strony stopień znajomości i rozumienia norm i reguł demokratycznych, z drugiej zaś poglądy polityczne i stosunek do obecnego rządu.

Tabela 1

w procentach

Stosunek do rządu	Ocena zjawiska			
	dezaprobatą	ocena ambiwalentna	przyzwolenie	Trudno powiedzieć
Zdecydowani zwolennicy	92	5	3	0
Umiarkowani zwolennicy	92	3	6	0
Stosunek obojętny	79	8	9	4
Umiarkowani przeciwnicy	69	14	16	1
Zdecydowani przeciwnicy	58	12	29	1
Trudno powiedzieć	83	6	3	9

W elektoratach wszystkich partii i ugrupowań, liczących się na scenie politycznej, również przeważa dezaprobatą obrzucania polityków jajami lub owocami. Zjawisko to najsilniej jednak - niemal powszechnie - potępiane jest przez sympatyków SLD, a także UP, natomiast najczęściej skłonni są je tolerować - choć, jak się wydaje, z różnych powodów - zwolennicy ROP i UW, a także, nieco rzadziej, potencjalni wyborcy AWS.

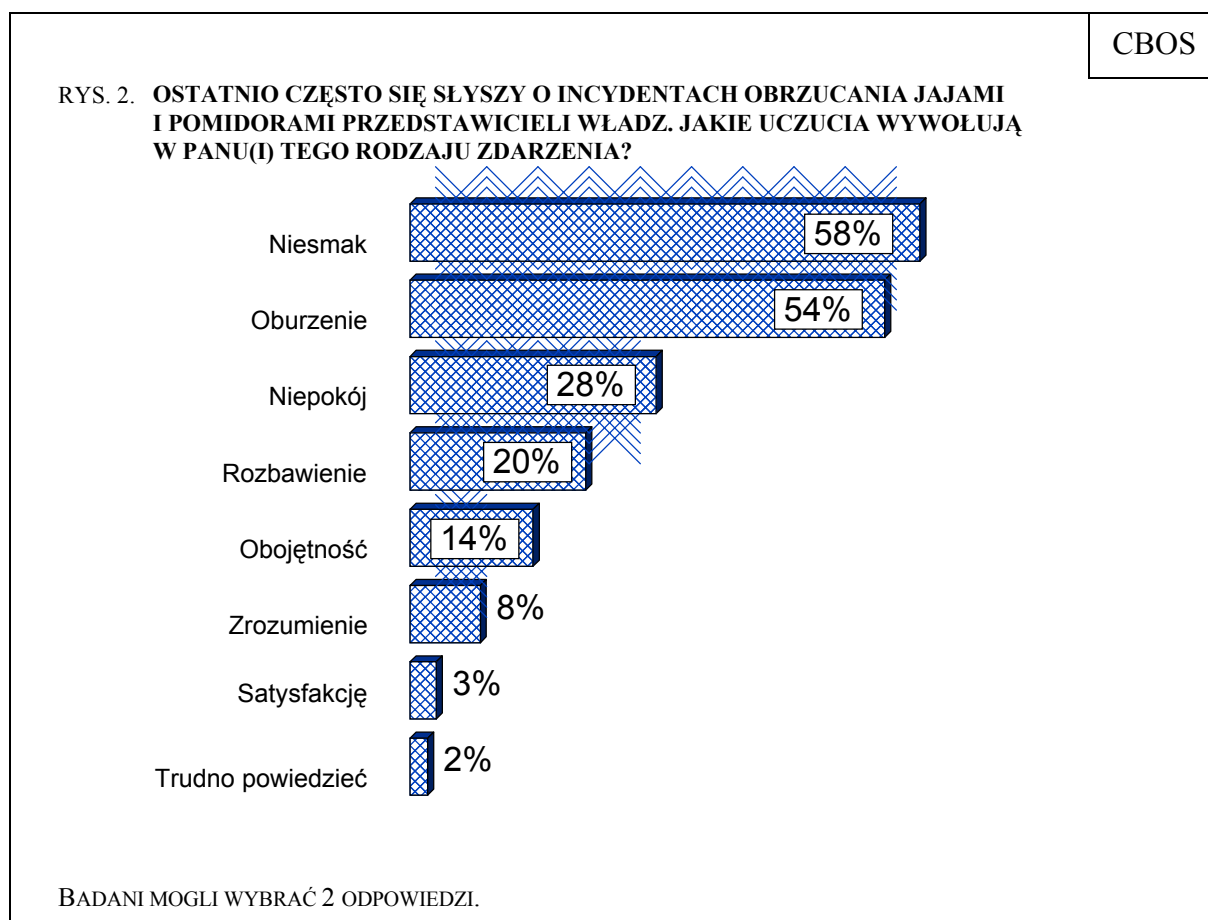
Tabela 2

w procentach

Ocena zjawiska	Elektoraty partyjne						
	AWS	ROP	SLD	PSL	UW	UP	KPEiR
Dezaprobatą	66	65	96	84	73	92	84
Ocena ambiwalentna	14	7	2	4	1	2	5
Przyzwolenie	18	28	2	12	26	6	9
Trudno powiedzieć	2	0	0	0	0	0	2

REAKCJE NA OBRZUCANIE POLITYKÓW JAJAMI

Wobec braku społecznej akceptacji nie dziwi fakt, że przypadki obrzucania polityków jajami lub owocami dostarczały badanym - według ich deklaracji - częściej negatywnych niż pozytywnych doznań i emocji. Tego rodzaju wydarzenia oceniane są nie tylko w kategoriach moralnych, ale także w znacznej mierze według kryteriów estetycznych (jako zachowania w złym guście). Największa część respondentów z niesmakiem przyjmuje wiadomości o takich ekscesach. W niewiele mniejszej grupie badanych wywołują one przede wszystkim oburzenie. Więcej niż co czwarty ankietowany odczuwa niepokój z tym związany, a co piąty śledzi je z rozbawieniem. Rzadko natomiast tego rodzaju zachowania spotykają się ze zrozumieniem (8%) lub dają poczucie satysfakcji (3%).

Oburzeniem najczęściej reagowali ankietowani deklarujący lewicowe poglądy polityczne, osoby najstarsze - powyżej 65 roku życia, emeryci, respondenci z wykształceniem podstawowym, robotnicy niewykwalifikowani oraz rolnicy. **Niesmak** relatywnie najczęściej odczuwały osoby z wykształceniem wyższym i średnim, kadra kierownicza i inteligencja oraz badani uzyskujący najwyższe dochody. Z **rozbawieniem** częściej niż przeciętnie przyjmowali incydenty obrzucania polityków jajami uczniowie i studenci (niemal połowa z nich deklarowała to uczucie), osoby młode (do 34 roku życia), mieszkańcy największych miast, respondenci z wykształceniem wyższym, kadra kierownicza i inteligencja, pracownicy fizyczno-umysłowi, osoby o orientacji prawicowej. **Zrozumienie** relatywnie najczęściej deklarowali ankietowani o poglądach prawicowych i pracownicy fizyczno-umysłowi, a poczucie **satysfakcji** - mieszkańcy największych miast.

W elektoratach partii opozycyjnych, takich jak: AWS, ROP, UW, ostatnie przypadki obrzucania jajami przedstawicieli władz wzbudziły podobne reakcje. Najczęściej przyjmowano je z niesmakiem - tego rodzaju odczucia towarzyszyły co drugiemu potencjalnemu wyborcy każdej z tych partii. Mniej więcej co trzeci sympatyk każdego z tych ugrupowań reagował oburzeniem i tyle samo rozbawieniem. Ze zrozumieniem podchodził do nich mniej więcej co szósty wyborca AWS i ROP oraz co siódmy zwolennik UW. Satysfakcję odczuwał więcej niż co dziesiąty zwolennik AWS i ROP, podczas gdy uczucie to było zupełnie obce sympatykom UW.

W elektoratach ugrupowań rządzących (zwłaszcza SLD) oraz wśród potencjalnych wyborców KPEiR reakcje były prawie jednoznacznie negatywne - dominowały oburzenie i niesmak, a także niepokój. Wśród zwolenników UP potępienie tego rodzaju aktów było słabsze, nieco częściej deklarowano natomiast obojętność i rozbawienie.

DLACZEGO RZUCAJĄ ?

Respondenci wymieniając przyczyny obrzucania polityków jajami² najczęściej odwoływali się do sfery moralności i obyczajów bądź poszukiwali motywów działania sprawców takich incydentów, choć wskazywali także na powody polityczne oraz szerszy

² Było to pytanie otwarte, badani nie korzystali z gotowych odpowiedzi, lecz sami je formułowali.

kontekst społeczno-kulturowy tego rodzaju zajęć. Największa część ankietowanych wyrażała opinie piętnujące tego rodzaju zachowania jako świadczące o braku kultury, nietolerancji, zdziczeniu obyczajów, chamstwie (30%) bądź wynikające z głupoty i bezmyślności (14%).

Dla znacznego odsetka badanych (29%) tego rodzaju zachowanie jest przede wszystkim wyrazem dezaprobaty polityka lub prowadzonej przez niego polityki. Część osób (9%) powoływała się na nieudolność i nieskuteczność rządzących jako na „fakt obiektywny”.

Pojawiły się także nieco głębiej idące spekulacje - 5% ankietowanych doszukiwało się w tego rodzaju zdarzeniach prowokacji politycznej, inspirowanej przez polityków prawicy lub inne bliżej nie określone siły. Część respondentów (4%) dostrzegła w tego rodzaju zachowaniach chęć wykreowania się, zwrócenia na siebie uwagi. Inni (4%) potraktowali je jako przejaw frustracji, bezsilności, poczucia krzywdy.

		CBOS
Najczęściej wymieniane przyczyny obrzucania polityków jajami		
• Brak kultury, chamstwo, prymitywizm, brak wychowania, zdziczenie, także: brak zrozumienia, tolerancji, szacunku dla innych		30%
• Wyraz niechęci, dezaprobaty, wrogości wobec władzy, niezadowolenie z prowadzonej przez nią polityki		29%
• Głupota, bezmyślność, brak poczucia odpowiedzialności, niezdawanie sobie sprawy ze swoich działań i ich konsekwencji		14%
• Złe rządy - nieudolność, nieskuteczność władzy, brak komunikacji między władzą a społeczeństwem, niespełnienie obietnic wyborczych		9%
• Rzucanie jajami jako forma prowokacji politycznej - młodzi ludzie są narzędziem manipulacji w rękach polityków bądź są sterowani przez bliżej nie określone siły		5%
• Chęć wykreowania się, zdobycia popularności, zwrócenia na siebie uwagi		4%
• Brak dyscypliny, zbyt duża swoboda, bezkarność sprawców tego rodzaju zajęć		4%
• Bezsilność, bezradność, poczucie krzywdy, rozgoryczenie, rozżalenie, frustracja, desperacja rzucających		4%

Elektoraty liczących się partii i ugrupowań różnią się w ocenie przyczyn obrzucania polityków jajami. Zwolennicy partii rządzących i UP bardziej akcentują brak kultury i głupotę uczestników tego rodzaju zajęć, natomiast sympatycy AWS oraz ROP odczytują je w większym stopniu jako wyraz niezadowolenia z polityków i winą za nie obarczają złe, ich zdaniem, rządy.

Obrzucanie polityków jajami i owocami jest postrzegane w znacznym stopniu jako zachowanie nie mieszczące się w kanonach kulturowych i obyczajowych i nierzadko zaliczane jest do kategorii wybryków chuligańskich. Wobec negatywnej oceny tego rodzaju zachowań na dalszy plan może schodzić kwestia, jakimi motywami i racjami kierowali się ich sprawcy. Stąd też zdarzenia takie mogą budzić raczej solidarność z osobami obrzucanymi niż zrozumienie dla sprawców tego rodzaju zachowań.

Polacy nie akceptują wyrażania niechęci wobec polityków przez obrzucanie ich jajami, pomidorami czy owocami. Powstaje pytanie, dlaczego tak wiele osób skłonnych jest całkowicie potępiać tego rodzaju zachowania, występujące przecież także w innych krajach demokratycznych. Po pierwsze dlatego, że Polacy generalnie skłonni są odrzucać wszelkie formy protestu obywatelskiego, mogące zburzyć spokój społeczny. Akceptowanym przez większość społeczeństwa sposobem wyrażenia przez obywateli sprzeciwu są petycje kierowane do władz³. Po wtóre zaś - w ocenie takiego czynu ludzie biorą pod uwagę przede wszystkim jego formę, sprzeczną z kulturowymi normami, odbierając go jako akt agresji, niesmaczny wybryk.

Jakkolwiek oceny tego rodzaju zachowań nie są wolne od sympatii politycznych, to nawet zwolennicy partii i ugrupowań opozycyjnych najczęściej z niesmakiem obserwują te „jajeczne happeningi”.

³ Zob. komunikat CBOS „Formy sprzeciwu wobec polityki rządu i protesty w służbie zdrowia”, wrzesień '96.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jaki jest Pana(i) stosunek do wyrażania dezaprobaty dla polityków przez rzucanie w ich kierunku owocami bądź jajkami

(%)

	Potępiam	Ocena ambivalentna	Nie mam nic przeciwko temu	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	81	7	10	2	1142
Płeć					
Mężczyźni	74	10	15	2	541
Kobiety	86	5	6	3	601
Wiek					
do 24 lat	78	8	10	5	159
25-34	77	10	13	1	203
35-44	81	8	11	0	257
45-54	82	7	11	0	194
55-64	80	7	11	1	161
65 lat i więcej	84	3	5	8	168
Miejsce zamieszkania					
Wieś	85	5	8	2	424
Miasto do 20 tys.	79	7	11	3	149
od 21 do 100 tys.	83	7	7	2	209
101-500 tys.	80	10	9	1	239
501 tys.i więcej mieszk.	65	9	26	0	122
Region					
Północny	79	5	15	1	94
Zachodni	87	5	4	4	137
Środkowozachodni	84	7	7	2	176
Środkowy	77	8	12	3	225
Wschodni	78	7	13	1	125
Południowo-wschodni	77	9	12	2	185
Południowo-zachodni	82	7	10	1	195
Wykształcenie					
Podstawowe	83	5	8	4	350
Zasadnicze zawodowe	78	11	9	2	330
Średnie	83	6	10	1	359
Wyższe	69	7	23	0	103
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	67	8	25	0	88
Prac.umysł.niż.szczebla	83	5	12	0	111
Pracownicy fiz.- umysł.	77	8	15	0	71
Robotnicy wykwalifikowani	73	11	12	3	135
Robotnicy niewykwalifik.	79	11	7	3	72
Rolnicy	89	6	5	1	81
Prywatni przedsiębiorcy	72	10	18	0	47
Bierni zawodowo					
Renciści	85	3	7	4	119
Emeryci	85	5	6	4	201
Uczniowie i studenci	79	15	4	2	70
Bezrobotni	82	6	10	2	84
Gospodynie domowe i inni	85	5	9	1	63
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	75	9	14	2	150
Sektor państwowy	76	11	12	1	131
Sektor prywatny	76	8	15	1	258
Spółdzielczość	100	0	0	0	18
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	78	7	13	2	213
201 - 325	86	4	7	2	221
326 - 449	83	9	7	1	205
450 - 599	78	7	13	2	148
Powyżej 599 zł	74	10	16	0	180
Ocena własnych war. mater.					
Złe	78	8	11	3	296
Średnie	82	7	9	2	536
Dobre	79	6	12	2	309
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	79	7	8	6	81
Raz w tygodniu	81	7	10	2	579
Kilka razy w miesiącu	74	9	15	2	140
Kilka razy w roku	83	7	8	1	224
W ogóle nie uczestniczy	80	7	10	3	115
Poglądy polityczne					
Lewica	90	5	5	0	225
Centrum	85	8	7	0	359
Prawica	67	11	21	0	319
Trudno powiedzieć	82	4	4	10	237

Tabela 2. Ostatnio często słyszy się o incydentach obrzucania jajami i pomidorami przedstawicieli władz. Jakie uczucia wywołują w Panu(i) tego rodzaju zdarzenia? Proszę wybrać nie więcej niż dwa uczucia

(%)

	Satysfakcje	Zrozumienie	Rozbawienie	Obojętność	Niepokój	Niesmak
Ogółem	3	8	20	14	28	58
Płeć						
Mężczyźni	5	10	24	16	29	51
Kobiety	2	5	16	13	28	63
Wiek						
do 24 lat	3	7	38	28	22	45
25-34	4	12	33	18	28	50
35-44	2	8	17	12	29	67
45-54	5	4	14	9	34	59
55-64	6	9	12	11	25	65
65 lat i więcej	1	2	6	10	29	55
Miejsce zamieszkania						
Wieś	1	5	17	13	28	57
Miasto do 20 tys.	2	12	21	10	32	54
od 21 do 100 tys.	3	4	16	19	32	54
101-500 tys.	4	9	22	13	27	65
501 tys. i więcej mieszk.	11	12	30	19	21	54
Region						
Północny	3	14	21	16	31	54
Zachodni	2	4	14	13	36	58
Środkowozachodni	3	6	23	15	31	51
Środkowy	4	7	22	13	25	56
Wschodni	2	7	22	16	21	59
Południowo-wschodni	2	8	19	17	25	61
Południowo-zachodni	5	7	16	11	30	63
Wykształcenie						
Podstawowe	2	4	10	14	32	52
Zasadnicze zawodowe	5	11	23	16	28	51
Średnie	3	6	23	14	26	66
Wyższe	5	10	28	12	25	66
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	5	12	31	11	20	67
Prac.umysł.niż.szczebla	5	6	22	8	35	60
Pracownicy fiz.-umysł.	7	16	32	30	16	48
Robotnicy wykwalifikowani	3	10	21	18	34	54
Robotnicy niewykwalifik.	5	5	22	14	28	52
Rolnicy	0	6	13	5	30	60
Prywatni przedsiębiorcy	5	8	23	17	29	59
Bierni zawodowo						
Renciści	3	6	10	11	29	53
Emeryci	2	4	8	9	27	63
Uczniowie i studenci	1	7	47	22	24	45
Bezrobotni	1	8	17	17	33	57
Gospodynie domowe i inni	0	7	16	23	29	62
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	6	9	23	10	32	58
Sektor państwowy	6	10	23	16	28	57
Sektor prywatny	0	10	28	18	26	57
Spółdzielczość	0	0	17	9	35	64
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	2	9	16	13	29	55
201 - 325	5	8	20	14	27	55
326 - 449	3	6	22	14	31	58
450 - 599	5	7	21	15	26	60
Powyżej 599 zł	3	8	17	15	27	66
Ocena własnych war. mater.						
Złe	4	7	18	13	29	55
Średnie	4	8	19	14	30	59
Dobre	3	7	23	15	25	58
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	10	27	23	15	50
Raz w tygodniu	4	8	18	13	30	59
Kilka razy w miesiącu	5	4	23	17	23	57
Kilka razy w roku	3	8	20	13	29	57
W ogóle nie uczestniczy	1	6	19	15	32	58
Poglądy polityczne						
Lewica	1	5	11	8	31	65
Centrum	1	5	19	15	30	60
Prawica	8	15	31	17	26	52
Trudno powiedzieć	1	3	15	15	26	53

(continued)

Tabela 2 (cd.). Ostatnio często słyszy się o incydentach obrzucania jajami i pomidorami przedstawicieli władz. Jakie uczucia wywołują w Panu(i) tego rodzaju zdarzenia? Proszę wybrać nie więcej niż dwa uczucia

(%)

	Oburzenie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	54	2	1142
Płeć			
Mężczyźni	49	2	541
Kobiety	59	2	601
Wiek			
do 24 lat	41	3	159
25-34	42	2	203
35-44	53	1	257
45-54	60	0	194
55-64	60	1	161
65 lat i więcej	70	5	168
Miejsce zamieszkania			
Wieś	59	3	424
Miasto do 20 tys.	57	1	149
od 21 do 100 tys.	52	2	209
101-500 tys.	53	1	239
501 tys. i więcej mieszk.	39	1	122
Region			
Północny	50	0	94
Zachodni	64	3	137
Środkowozachodni	61	1	176
Środkowy	43	4	225
Wschodni	50	2	125
Południowo-wschodni	50	3	189
Południowo-zachodni	60	0	195
Wykształcenie			
Podstawowe	64	4	350
Zasadnicze zawodowe	52	2	330
Średnie	51	1	359
Wyższe	40	0	103
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	38	0	88
Prac.umysł.niż.szczebla	53	0	111
Pracownicy fiz.- umysł.	45	0	71
Robotnicy wykwalifikowani	48	3	135
Robotnicy niewykwalifik.	66	0	72
Rolnicy	62	4	81
Prywatni przedsiębiorcy	50	0	47
Bierni zawodowo			
Renciści	63	6	119
Emeryci	67	3	201
Uczniowie i studenci	39	2	70
Bezrobotni	48	0	84
Gospodynie domowe i inni	51	0	63
Pracujący poza rolnictwem			
Sfera budżetowa	51	0	150
Sektor państwowy	51	0	131
Sektor prywatny	46	2	258
Spółdzielczość	75	0	18
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	58	3	213
201 - 325	59	1	221
326 - 449	52	1	205
450 - 599	53	1	148
Powyżej 599 zł	52	1	180
Ocena własnych war. mater.			
Źle	57	2	296
Średnie	53	2	536
Dobre	52	3	309
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	45	7	81
Raz w tygodniu	55	2	579
Kilka razy w miesiącu	54	1	140
Kilka razy w roku	55	2	224
W ogóle nie uczestniczy	53	1	115
Poglądy polityczne			
Lewica	72	0	225
Centrum	54	2	359
Prawica	38	0	319
Trudno powiedzieć	59	6	237